

المغازی النبویة لابی محمد، موسی بن عقبه

○ المغازی النبویة لابی محمد، موسی بن عقبه
(ت ۱۴۱ هـ)

○ جمع و تحقیق و دراسته: حسین مرادی نسب

○ ناشر: منشورات ذوی القربی، قم، ۱۳۸۲ ش / ۱۴۲۴ ق، ۵۲۳ ص

○ حسن زندیه

و شاگردان او.

فصل سوم دربردارنده موضوعاتی چون تالیفات موسی بن عقبه، علت تالیف مغازی، شکل اصلی مغازی موسی بن عقبه، نسخه مغازی موسی بن عقبه، روش او در مغازی، مقارنت و مشابهت و موارد اختلاف مغازی موسی بن عقبه با سیره ابن اسحاق.

در فصل چهارم این مباحث آمده است: مغازی او از نگاه محدثان، داوری مورخان درباره گزارش‌های موسی بن عقبه، منابع موسی بن عقبه در مغازی:

فصل پنجم درباره مغازی موسی بن عقبه به عنوان منبعی برای مورخان بعد از او است. در این فصل به ۲۸ کتاب تاریخی، حدیثی، سیره، تراجم و انسب که مؤلفان آن از مغازی موسی بن عقبه استفاده کرده‌اند اشاره شده است. در خاتمه به جمع‌بندی مطالب پرداخته شده است.

در بخش دوم کتاب، نصوص موسی بن عقبه آورده شده است و برای آنها عناوینی متناسب با موضوع آن نص انتخاب شده است تا به آسانی و سهولت در اختیار دانش‌پژوهان قرار گیرد.

قابل ذکر است که اسامی مهاجران به حبشه و مدینه و اصحاب حضرت در غزوات به خصوص بدر و احد و جنگ‌های دیگر به صورت جدول، همراه با ذکر منابع آن با جلد و صفحه درج شده است. همچنین تصویری از کتاب احادیث منتخبه من مغازی موسی بن عقبه آورده شده است. در پایان برای دسترسی آسان به مطالب کتاب، فهرستی از آیات، اعلام، امکن، کُتُب، قبائل و امم و فرق، غروات و اشعار آورده شده است.

کتاب موسی بن عقبه پیشگام در سیره‌نگاری، تألیف دیگری از حسین مرادی نسب است که در سال ۱۳۸۲ از سوی انتشارات نشاط قم منتشر شده است.

این کتاب همان مطالب بخش اول کتاب المغازی النبویة لابی محمد موسی بن عقبه را دربردارد. در این کتاب، اسامی مهاجران به حبشه و مدینه و شرکت‌کنندگان در غزوات، به صورت جدول ترسیم شده، در پایان کتاب آمده است.

است.

برخی از محدثان، کتاب او را صحیح‌ترین کتاب در باب مغازی پیامبر (ص) دانسته‌اند و به دیگران توصیه کرده‌اند که از کتاب مغازی موسی بن عقبه غافل نباشند.

ذهبی از محدثان و مورخان بزرگ درباره او گوید که در سن پیری به نوشتن مغازی رسول خدا (ص) پرداخت و مغازی او مورد اعتماد محدثان قرار گرفت. موسی بن عقبه توانایی خود را بیشتر در تهیه فهرست مهاجران به حبشه و حضور مجاهدان در صحنه‌های کارزار تجلی داد و توانست چهارچوب خاص سیره و مغازی رسول خدا(ص) را که سیره‌نگاران قبل از او پایه‌گذاری کرده بودند، استمرار بخشد.

در نگارش این کتاب‌ها، ده‌ها کتاب سیره و تاریخی و تراجم دیده شده است و اخباری را که راویان از کتاب موسی بن عقبه گزارش کرده‌اند، جمع‌آوری شده است. حتی برخی از روایات موسی بن عقبه که با سندهای مختلف گزارش شده، با علائم مشخصی، معین شده است تا دانش‌پژوه به سند روایات آن توجه داشته باشد. مؤلف کتاب، نام آن را «المغازی النبویة لابی محمد، موسی بن عقبه» گذاشته است.

مطالب کتاب حاضر را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد. بخش نخست شامل شش فصل است. در مقدمه بحث، به پیشینه تحقیق، ارزشیابی منابع، کتاب‌های مغازی و روش بازسازی نصوص کتاب مغازی موسی بن عقبه بیان شده است.

در فصل اول: مباحثی درباره اصطلاح سیره و مغازی، آغاز تدوین سیره‌نگاری، نقش شیعیان در سیره‌نگاری، تحریف در سیره‌نگاری، نقش مؤلفان سیره قبل از ابن اسحاق، تدوین سیره‌نگاری در مدینه و شرح‌حال سه نسل از سیره‌نگاران به چشم می‌خورد.

فصل دوم شامل این عناوین است: خانواده موسی بن عقبه، جایگاه علمی و فرهنگی فرزندان عقبه بن ابی عیاش، زندگینامه موسی بن عقبه و جایگاه حدیثی و فقهی و سیره‌نگاری او، و شرح‌حالی از استادان

یکی از کارهای مهم و اساسی در حوزه علوم مختلف به ویژه تاریخ اسلام، احیای میراث مکتوب گذشتگان است که متخصصان هر فن در این زمینه تلاش‌های بسیاری در احیای آثار گذشتگان کرده‌اند تا آن آثار را در اختیار محققان قرار دهند. از این رو تلاش شده است تا کتاب مغازی موسی بن عقبه که در طول زمان مورد توجه قرار نگرفته است احیا و مورد بازسازی قرار گیرد؛ زیرا زنده کردن و احیای کتاب‌های مفقوده می‌تواند برای محققان تاریخ صدر اسلام، به خصوص سیره فردی و عملی حضرت محمد (ص) در برخورد با رویدادهای اجتماعی و سیاسی آن عصر، ثمرات و نتایج مطلوبی برای آیندگان داشته باشد. حتی متن احیا شده آن، می‌تواند از منابع مهم در زمینه سیره‌نگاری و مغازی‌نویسی محسوب شود. از سوی دیگر احیای میراث فرهنگی گذشتگان، تأثیر به‌سزایی در کشف برخی حقایق مخفی مانده در تاریخ صدر اسلام را دارد که در قرون گذشته بر مردم و صاحبان علم و تفکر پوشیده مانده است. احیای این‌گونه آثار، نواقص و کاستی‌ها، و اضافات موجود در کتاب‌های سیره و مغازی را معین خواهد کرد و حتی تأثیرپذیری محدثان را از حاکمان زمان خود نشان خواهد داد.

احیای این دسته از آثار گذشتگان به تحلیل‌گران تاریخی در فهم و استنباط مسایل تاریخ صدر اسلام، کمک خواهد کرد تا به حقایق تاریخی دست یابند و سره از ناسره جدا نمایند.

موسی بن عقبه، مکنی به «ابومحمد» از موالی خاندان زبیرین عوام بود. تاریخ تولد وی روشن نیست؛ اما می‌توان حدس زد که او در حدود سال‌های ۵۰ تا ۵۵ هجری در مدینه به دنیا آمد و در سال ۱۴۱ هجری در همانجا درگذشت. مورخان وی را از سیره‌نویسان نخستین نسل سوم شمرده‌اند که قبل از ابن اسحاق در تدوین سیره و مغازی رسول خدا (ص) نقش اساسی داشته است اما متأسفانه کتاب مغازی او از بین رفته، و فقط اخباری از آن‌ها در کتاب‌های دیگر گزارش شده